

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Մ. Մ. ԼԻՏՎԻՆՈՎ

ԽՍՀՄ
ԽԱՂԱՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՄՂԱԾ ՊԼԱՆԱՐՈՒՄ

ԿՈՒՍՀՐԱՏ

ՅԵՐԵՎԱՆ

1934

1026

437

Պրոլետարներ ընդդ յնրկեններ, միացե՛ք

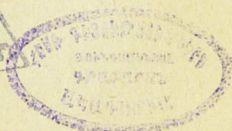
Մ. Մ. ԼԻՏՎԻՆՈՎ

A II 38549

18948

Խ Ս Հ Մ
ԽԱՂԱՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՄՂԱԾ ՊԱՅՔԱՐՈՒՄ

Հառ. ԽՍՀՄ Կենտրոնական IV հաստիքանում
1983 թ. դեկտեմբերի 29-ին

Մտադրի 1. Արսլան

Հանձնված է արտադրային 7 հաճվ. 1333 ք.

Ստացված է սպառելու 12 հաճվ. 1934 ք.

Դրամիկա № 7809 (ք) Հրաժ. № 171

Պատվեր № 8, Տիրույթ 2,000

91,000 սպառ. ձեռն

Երևանի քաղաք, Տիրույթ

ԲՆԿԵՐՆԵՐ, ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՊԻՐ ԿՈՄԻՏԵՅԻ ԱՆՊԱՄՆԵՐ:

Ժողովրդական Կոմիտեաների Խորհրդի նախագահն իր ընդհանուր ղեկուցման շրջանակներում Ձեզ տվեց միջազգային գրութային հակիրճ բնութագրությունը, և ինձ մնում և լոկ լրացուցիչ հաղորդում անել նույն թեմայի շուրջն ու քիչ ավելի մանրամասնորեն զարգացնել նրա շաշափած գրութները:

ԲՈՒՐԺՈՒԱԿԱՆ ՖԱԵԻՋՄԻ ԵՐԱՆ ՎԵՐՋԱՅԵԼ Ե

Յեւ Ձեր առաջ հանդես եմ գալիս, ընկերներ, միջազգային գիտնադիտության յեռուն դործունեյության և բարձր ակտիվության պահին: Առանց շոշափելու նրա վորակական ցուցանիշները, կարելի չե անգիլ, վոր այդ ակտիվությունն առաջանում և միջազգային հարաբերություններէ, միջազգային խմբավորումներէ մեջ տեղի ունեցած ու տեղի ունեցող զգալի տեղաշարժերի և գիտնադիտական պլանների ու կոմբինացիաների հասունացման ու ձևավորման հետեանքով: Յեթե կարելի չե խոսել գիտնադիտական երանների մասին, ապա մենք, անկասկած, այժմ կանգնած ենք յերկու երանների սահմանագծում:

Պատասխանելու համար այն հարցին, թե իրոք ինչ և պատահել կամ ինչ և տեղի ունենում այժմ միջազգային կյանքում, չեւ ինձ թույլ եմ տալիս համառոտակի կանդ առնել այդ կյանքի վերջին 15 տարվա զարգացման վրա: Մենք Ձեզ հետ միասին, ընկերներ, գիտենք կապիտալիստական պետությունների բնույթը, խմբերակալիզմի բնույթը, նրա արագքին խնդիրներն ու ֆունկցիաները: Հիմնականում այդ խնդիրներն ու ֆունկցիաները չեն վորսվում: Փոխվում և լոկ այդ խնդիրների իրազորման

տակտիկան՝ պատմականորեն փոխվող իրադրություններէ համեմատաբար, և հենց այդ փոփոխվող տակտիկան եւ ընդունված եւ դիվանագիտություն անվանել: Կապիտալիստական, հատկապես իմպերիալիստական, պետութեան հիմնական գիծն այն եւ, վոր նա դնում եւ այնպիսի արտաքին խնդիրներ, վորոնց իրադրո՞ծումը նա չի պատկերացնում առանց ուժ գործադրելու, առանց պատերազմի: Յեթե դրա ավելորդ ապացույց եւ պահանջվում, ապա այդ մենք ստացանք այն պատասխանում, վորը մեզ տրվեց Ժընեվում լիակատար գինաթափման, պատերազմի միջոցների լիակատար վաճառքի, ինչպէս մեր առաջարկին: Մեզ այնտեղ պատասխանեցին, թե պատերազմից հրաժարվելու մասին խոսք անգամ ինչեւ չի կարող, թե ժամանակավորապես կարելի չե խոսել խաղաղութեան մասին, բայց պատերազմի պետք եւ պատրաստվել շարունակ: Այդպիսի պատասխան մեզ տվին Կելլոգ-Ռիփանի պակտի ընդհանուր ստորագրումից թե՛ առաջ և թե՛ հետո, մի պակտ, վորն ասես թե հալածում եւ պատերազմն իբրեւ միջազգային վեճերի լուծման մեթոդ:

Բայց վո՞րտր կապիտալիստական յերկրներն են, վոր ամեն ժամանակ կամ միշտ միատեսակ ուժգնութեամբ պատերազմ են ցանկանում: Ամեն մի ամենից իմպերիալիստական պետութեան այս կամ այն ժամանակամիջոցում կարող եւ խորապես պացիֆիստական դառնալ: Այդ լինում եւ, յերբ նա կամ պարտութեան եւ կրում պատերազմում և նրան վորոշ ժամանակ եւ հարկավոր լինում, վորպէսզի ուժեր հավաքի նոր պատերազմի համար, կամ յերբ նրա դեմ կանգնում եւ ավելի ուժեղ մի պետութեան կամ պետութեանների մի խմբավորում, և ընդհանուր քաղաքական իրադրութեանը նրա համար անբարենպաստ եւ լինում, կամ թե յերբ նա հագեցել եւ հաղթանակներով ու նվաճումներով և վորոշ ժամանակի կարիք եւ զգում այդ նվաճումները յուրացնելու համար: Լինում են ուրիշ գործո՞ւններ եւ, վորոնք վերացնում են պատերազմելու ցանկութեանը, ինչպէս, որինակ, ներքին անկարգութեանները, տնտեսական անդորութեանը և այլն:

Համաշխարհային պատերազմից հետո, վորին մասնակցում էին մոտ 40 պետութեաններ, այդ թվում առանց բացառութեան բոլոր մեծ պետութեանները, — ամբողջ կապիտալիստական աշխարհը միառժամանակ պացիֆիստական դարձաւ: Պարտված յերկրների պացիֆիզմը, յերկրներ, վորոնցից խել ելին պատերազմ վարելու գրեթե բոլոր միջոցները, բացատրելու կարիք չկա:

բայց և հաղթող յերկրները, վերոնց զգալի մասը բաժարարեց իր իմպերիալիստական տենչերը, միառժամանակ շահագրգռված չեյին հետագա պատերազմներով: Ճիշտ է, չեյին վերացված կապիտալիստական հակասություններն իրենց՝ հաղթողների միջև, սակայն նրանք շատ հյուժոված եյին խսկույն և ևեթ նոր պատերազմների ձեռնարկելու համար: Նրանք փորձ արին պատերազմական յետանդը շուտ տալ ընդդեմ միջազգային նոր ուժի, վորն աճել էր հանձին խորհրդային հանրապետությունների, բայց այդ պատերազմի համար նրանց դեմքը բթացած դուրս չեկավ, և նրանք խելացի կերպով ու ժամանակին շտապեցին դադարեցնել պատերազմական դիսկուսիան մեզ հետ: Միաժամանակ կապիտալիստական պետություններում պատերազմական հաշիշեց սկսեց ուշքի գալ պրոլետարիատը և պահանջել հատուցանելու այն պարտամուրհակները, վորը նրան ալիկ էր բուրժուազիան պատերազմի ժամանակ: Պատերազմն ուժեղ ռեակցիա և հակապատերազմական տրամադրություններ առաջացրեց նաև մանր բուրժուազիայի մեջ: Այնուհետև անհրաժեշտություն ծագեց փոքր ինչ կարգի բերելու պատերազմի հետևանքով խախտված ֆինանսներն ու եկոնոմիկան:

Այս ամենը միասին վերցրած ստեղծեց բուրժուական պապիֆիստական դիվանագիտության երան, վորը տեկց մինչև վերջին ժամանակներս: Տեղի ունեցան միջազգային անթիվ հանդիպումներ և կոնֆերանսներ, ստեղծվեց Ազգերի լիգան, վորը տարեկան միքտնի անգամ արտաքին գործոց մինիստրների և վարչապետների հանդիպումներ էր կազմակերպում: Այդ հանդիպումները և կոնֆերանսները տեղի եյին ունենում հրապարակով՝ հասարակայնության վերահսկողությամբ, և այնտեղ խոսում եյին միայն խաղաղության ու ժողովուրդների բարեկամության մասին: Քիչ չեյին անշուշտ նաև անդրկուլիսային հանդիպումները և զադանի խոսակցությունները, բայց նրանք «անլեզու», «ընդհատակյա» բնույթ եյին կրում: Համենայն դեպս, 12 տարի ջանասիրությամբ խոսում և գրում եյին խաղաղության ու դինաժավության մասին և ստեղծում համապատասխան կոնվենցիաների նախագծերը:

Իսկ մինչ արտաքին գործոց մինիստրները ջանասիրությամբ խոսում եյին խաղաղության մասին, պատերազմական ու ծովային մինիստրները և զլխավոր շտաբները նույնպես պարապ չեյին մնում, նույնպիսի ջանասիրությամբ լրացնում եյին պա-

տերազմի հետեանքով նվազած զինապաշարը, զինապիտույքը, նրանց վրա ավելացնելով ռազմական նոր գյուտերի արտադրանքը: Մինչ այդ՝ կապիտալիստական միջպետական հակասություններն ընդարձակվեցին, խորացան, սրվեցին և սկսեցին ավելի բարձրաստիճանի վրա տալ իրենց մասին: Աննախընթաց ուժգնությամբ և տեսականությամբ բռնկված սոստեսական ճգնաժամն էլ ավելի սրեց գոյություն ունեցող հակասությունները, նորերն ավելացնելով նրանց: Յերկրորդ ինտերնացիոնալի ղեկավարած սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցությունները, վորոնք հավատում էին դեմոկրատիայի ամենազորությանն ու հավիտենականությանը, նրա՝ խաղաղություն պահպանելու ընդունակությանը և այդ պատճառով հրաժարվել էյին ու մոռացել ամենմի հեղափոխական պայքար բուրժուազիայի դեմ, — միջանի յերկրներում դուրս նետվեցին իրենց բոլոր դերքերից:

Այդ կուսակցությունների հետ միասին մեծ կորուստ ունեցավ նաև մանր բուրժուազիայի ռադիկալ ինտելիգենտական ու պացիֆիստական մասը: Միևնույն ժամանակ աճեց այնպիսի մարդկանց մի սերունդ, վորոնք չեյին ճանաչում ու չեյին կրել համաշխարհային պատերազմների սարսափները և զրա համար ել վարակված չեյին այն հակապատերազմական տրամադրություններով, վորոնց կառավարությունները մինչև վերջին ժամանակներս պետք և պացիֆիզմի վորոշ թեկուզ բերանացի՝ առերք տային: Յեվ անհնար եր այլևս այդ տուրքը տալ, վորովհետև նրան չափազանց խիստ էյին հակասում կառավարությունների գործողությունները: Յեվ անհ վերջացավ բուրժուական պացիֆիզմի երան: Բուրժուական մամուլը խաղաղության պրոբլեմի փոխարեն սկսեց բացահայտորեն քննարկել պատերազմի պրոբլեմները նրանց բոլոր զգվելի մանրամասնություններով:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԱՎԱՆՏԵՈՒՐԱՆԵՐԻ ԴԱՂԱՓԱՐԱՆՈՍՆԵՐԸ

Ժրննվում թե զիմանադիտական հանդիպումների ժամանակ և թե խորհրդակցություններում զինաթափման փոխարեն սկսեցին կենտրոնական տեղը զբաղել սպառազինվելու կամ սպառազինումն ավարտելու հարցերը: Այնտեղ, վորտեղ կառավարող հին կուսակցություններն ու կլիկները չկարողացան վերադասավորվել ժամանակի նոր, ռազմական վոգուս համապատասխան, նրանց փոխարինելու յեկան նոր կուսակցություններ, նոր կլիկներ, նոր

մարդիկ, անցյալում միշտ մի պացիֆիզմով չարատավորված ու չվարկարեկված իրենց նոր զաղափարախոսութիւններով Պացիֆիզմի ամեն մի ձեռք, միջադպրոցային խաղաղության ձգտումը հայտարարվում են իրրե բոլոր մահացու մեղքերի մարմնացում, դավաճանութուն՝ մարդկության իդեալներին: Մարդկության խակահան իդեալները, տեսնում եք, հավիտենական պայքարն է ժողովուրդներին միջև, պայքարը ցեղերի միջև, կրոններին միջև, նրանց փոփոխարձ քննաշնչումը: Միայն պատերազմը կարող է նորից ազնւթացնել, նորոգել և յերիտասարդացնել մարդկությունը: Այդ վերջով պետք է դաստիարակվի պատանեկությունը: Այդ ուսմունքին պետք է ծառայեն մանապէս կերպով մամուլը, գրականությունը, դիտությունը, արվեստը: Այդ նոր զաղափարախոսությունից, հիշաւ և, չտալականց հեռավոր հնության հոտ և փչում, միջնադարի բորբոսի հոտ և փչում, նա հանրություն և տալիս սուրբ խնկվիդիցիայի պատկերներին ու մեթոդներին, բայց ի սեր նրա հաղթանակի, հանուն այդ նոր «քաղաքակրթական միսիայի», արշավանք և հայտարարվում ընդդէմ մարքսիզմի, ընդդէմ կոմունիզմի, ընդդէմ սադիկալիզմի:

Իմ հազարդման սահմանները չընդարձակելու համար յիս ինձ թույլ եմ առիւթ աշատեղ կանգ չառնել այդ նոր կուսակցությունների սոցիալական ընույթի ու կազմի և նրանց յերեւան դալու տնտեսական պատճառների վրա, վերջինսեղ զա անմիջականորեն իմ հազարդման թեմային չի վերաբերում:

Պայքարը համաշխարհային կոմունիզմի դեմ—դա, սակայն, տվիլի շուտ ցուցադրական կամ հեռավոր նպատակ է: Այդ պայքարի զիմակի տակ նկատի յեն ունենում իրադրոծել ալելի համեատ, նեղ ազգային խնդիրներ, վերանք մերկացված ձևով կոչվում են պայմանագրերի ուղիղիս և ուղիղիս յենթակա պայմանագրերում ինչպէս հիշատակված, այնպէս ել չհիշատակված հոգերի հադիշատկում: Բովակիտն և ծանոթանալ «նոր» գաղափարախոսության համար պայքարողների գրականությանը՝ համոզվելու համար, վոր յեթե պատերազմի աստվածուհին նրանց ժպտա, ապա նրանք շատ ել մանրակրկիտ չեն լինի, չեն բովականանա բացառապէս այն տերիտորիաներով, վերոնք գտնվում են նրանց ատելի մարքսիստներին վերահսկողության ներքո, բայց չեն հրաժարվի կարտիկու նաե բուրժուական հոգերը (ծլծաղ) և, թերեւ, նույնիսկ այնպիսի հոգեր, վերտեղ տերապետում են նրանց ազ-

գակից գաղափարները: Այդպես եւ դրուժյունը, համեմայն դեպս, յեվրոպական յերկրներից մեկում:

Կա մի ուրիշ յերկիր եւ, վորն ավելի «առաջավոր» կամ, թերեւ, ավելի պատրաստված դուրս յեկամք եւ վորն առանց բարդ գաղափարախոսութեան ու տեսական պատրաստութեան դիմելու, պայմանագրերի ռեվիզիան միանգամից փոխարինեց սահմանների ռեվիզիայով (ծիծաղ, ծափահարութիւններ) եւ այդ ռեվիզիան հանձնարարեց վոչ թե դիվանագետներին, այլ իր գեներալներին, վորոնց առաջնորդութեամբ ամբողջ բանակներ աղատորեն քայլում են ասիական անծայրածիր մայր ցամաքում ամեն ուղղութեամբ, հաշիվ չառնելով վոչ մի սահման եւ վոչվոք իրավունքները: Սակայն այստեղ եւ բանն առանց վորոշ իդեոլոգիայի դուրս չի գալիս: Բայդ այդ իդեոլոգիան դեռ վերջնականապես չի բյուրեղացել, նա փոքր ինչ յերկշտ, փորձնական բնույթ եւ կրում, բնորոշնելով մերթ յետրոպական «քաղաքակրթութեանը» կոմունիզմից պաշտպանելու ձև, մերթ նոր համառոտական ցեղի տեսութեան բնույթ, ցեղ, վոր պետք եւ բարեշնորհի այդ թեորիայի հեղինակների տիրապետութեամբ՝ իր վրա: (Միծաղ): Բայց տվյալ դեպքում եւ իդեոլոգիան քաղաքական եւ միանգամայն պրոպագանդապիւն-նախճողական, իմպերիալիստական նպատակներու կարիք չկա գործնական իմ բնութագրած՝ ընդհանուր արմատներ ու միատեսակ նպատակներ ունեցող յերկու իդեոլոգիաների պաշտպանների միջեւ նշվող քաղաքական մերձեցմանը:

Յեւ հարկ եմ համարում վազորոք պարզաբանել նրանց, ում խելքին կիչի ազնվաբար վրդովմել միջանի յերկրների քաղաքականութեան մեջ մարմնավորված թեորիաների իմ անկեղծ քննադատութեամբ, յերկրներ, վորոնց հետ մենք դիվանագիտական նորմալ հարաբերութեւններ ենք պահպանում,—վոր նրանք ինքնեք ըստականաչափ չարարելու են մեր կոմունիզմի մասին բացահայտ դատողութեւն անելու իրենց իրավունքը, կոմունիզմ, վորը նրանք միաժամանակ խեղատեւրում են, վորպեսզի յեւ եւ կարողանայ ինձ թույլ տալ միջանի դիտողութեւններ անելու նաեւ նրանց քաղաքած թեորիաների մասին, վորոնց ելութեւնն այժմ բոլորին հասկանալի յեւ եւ ամբողջ աշխարհում վայելում եւ քաջական կասկածելի փողովդակեանութեւն: (Ծափահարութիւններ):

Յեռ, ընկերներ, Ձեզ տվի դիվանագիտական այն նոր երա-
յի հիմնական բնութագրությունները, վորի մասին յեա խոսեցի
իմ հաղորդման սկզբում: Դիվանագիտության նոր խնդիրներին
պեսք և համապատասխանեն նաև նոր ձևեր: Ահա թե ինչու քիչ
թե շատ բացահայտ ու հրապարակային միջադպային կոնֆերանս-
ները միջադպային հարաբերության արդեն հնացած մեթոդ են
դասնում, իրեն անդի դիջեղով չորս, յերեք և յերկու միևիսար-
ների ավելի սահմանափակ, վոչ-հրապարակային հանդիպումնե-
րին, իսկ գոյություն ունեցող միջադպային կազմակերպություն-
ներից պետություններն իրար հետևից յերես ևն դարձնում: Խա-
ղապության, գիտութիւնության մասին կարելի չե հրապարակով
խոսել, պատերազմի, սպառազինումների մասին ավելի հարմար և
խոսել աչք-աչքի, յերեքով կամ չորսով (ծիծաղ, ծախսագրու-
թյուններ):

Դուք, սակայն, սխալ պատկերացում կատանայիք միջադպ-
ային դրության մասին, յեթե իմ ասածները հիման վրա դուք
կարծեցիք, թե բոլոր կապիտալիստական յերկրներն այժմ պա-
տերազմի յեն ձգտում և անմիջակա՛նորեն նախապատրաստում են
այն: Ամենևին: Այն խիստ փոքրաթիվ յերկրների կողքին, վո-
րոնք կամ արդեն դիվանագիտությունը փոխարինել են ռազմա-
կան ուժերացիաներով, կամ, տակավին դրան անպատրաստ լինե-
լով, պատրաստվում են այդ ա՛նել վոչ-հեշու առաջացում,— կան
այնպիսի յերկրներ, վորոնք առայժմ նման խնդիրներ չեն առա-
ջադրում: Նրանք ունեն իրենց հակասություններն այլ յերկր-
ների հետ, վորը նրանք, պատերազմից՝ բացի, այլ կերպ վերաց-
նելու հույս չունեն: Բայց այդ հակասությունները դեռ չեն հա-
սել այնպիսի սրության, վոր պատերազմն այժմեյական համարվի:
Սակայն պատերազմն անխուսափելի ու անվերանալի համարե-
լով և, մյուս կողմից, շատ ել շահագրգռված չլինելով ընդհա-
նուր խաղաղության պահպանությամբ, նրանք չեն կամենում
իրենց ձեռքերը կապել և ըստ հնարավորության խուսափում
են այն պարտադրություններից, վորոնք, նրանց կարծիքով,
ավելորդ անգը կամրացնեյին խաղաղությունը, ինչպես չհար-
ձակվելու պակտերը, հարձակվող կողմի բնորոշումը և այլն:

Նրանք, թերևս, ամենեւին, դեմ չենին լինի յերրորդ պետութիւններին փոքր տուրուգումիոցին, վորի մեջ նրանք չենըզրավելէին և կարողանային վորոշ ոգուտ քաղել, մանավանդ յեթե այդպիսի տուրուգումիոցներէց կարողանար տուժել մեր Միութիւնը:

Կան, վերջապես, այնպիսի բուրժուական պետութիւններ ել,—և նրանք քիչ չեն,— վորոնք շահագրգռված են մոտակա ժամանակամիջոցում չխախտելու խաղաղութիւնը և պատրաստ են իրենց քաղաքականութիւնն ուղղել այդ խաղաղութիւնը պաշտպանելու կողմը: Յետ չեմ խորանա այդ քաղաքականութեան շարժառիթներին գնահատութեան մեջ, միայն արձանագրում եմ փաստը, վորը մեզ համար խիստ արժեքավոր ե:

Յետ վերջրի, իհարկե, միայն հիմնական խմբավորումներն այն պետութիւններին, վորոնց պայքարը ներկայումս համակում ե միջազգային թատերաբեմը: Այդ պայքարը հեշտ ե նկատել բոլոր միջազգային յերևույթների մեջ, բոլոր կոնգրեսներում, կոնֆերանսներում, միջազգային կազմակերպութիւններում: Ազգերի լիգայում այդ պայքարն ամենից ակնլի ռելիեֆ ձևեր ե ընդունում Կարելի յե ընդունել, սակայն, վոր Ազգերի լիգայում ասես հաղթանակում ե այն հոսանքը, վորը շահագրգռված ե պահպանելու խաղաղութիւնը, և դրանով, թերևս, բացատրվում են այն խորը փոփոխութիւնները, վորոնք նշվեցին Լիգայի կազմում: Պայմանագրերի ռեվիզիան, զինաթափումը, սպառազինման լրացումը, չորսի պակտը, Լիգայի վերակազմութիւնը,— այդ ամենն իմ ընդթաղթած՝ պետութիւնների յերեք խմբավորումների պայքարի դրսևորումներն են ու փունկցիաները:

ԽԱՂԱՊԱՐԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄԸ ՄԵՐ ԴԻՎԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆ Ե

Ահա ընկերներ, այն բարդ միջազգային պայմանները, վորոնց մեջ ստիպված ե գործել խորհրդային դիվանագիտութիւնը: Մեր դիվանագիտութեան պատասխանատվութիւնը մեծ ե և և՛ ակնլի մեծ ե դաճում, վորովհետեւ իմ հիշատակած բոլոր կամ զրեթե բոլոր միջազգային պրոբլեմները կպչում են կամ կարող են կպչել մեր Միութեան շահերին: Վերցնենք, որինակի համար, թեկուզ պայմանագրերի ռեվիզիան: Այս հարցը կարծես մեզ չէ վերաբերում, վորովհետեւ մենք համապատասխան պայմանագրե-

քին չենք մասնակցել, չենք մասնակցել վոչ միայն ձևականորեն, այլև բարոյապես: Մենք հալոյանություն չենք տվել նրանց: Այլևի՛ն. մենք չենք թաղցրել մեր համակրությունն այն ժողովուրդների հանդեպ, վորոնց վերաբերմամբ այդ պայմանագրերի մեջ բացահայտ անարդարություն եր գործված, ուստի մենք չե, վոր պետք և առարկենք այդ պայմանագրերի ռեվիզիային, բայց, իհարկե, այն դեպքում միայն, յեթե այդ ռեվիզիան կարող և տեղի ունենալ խաղաղ ճանապարհով, կամավոր համաձայնությունների հիման վրա, կամ, յեթե, վերացնելով դոյություն ունեցող անարդարությունը, նա չի ստեղծում ուրիշ ու թերևս ավելի մեծ անարդարություն: Բայց իրականության մեջ հայտնի չեն պայմանագրերի «արդարացի» ռեվիզիայի այնպիսի նախագծեր, վորոնք նախատեսում են տուժած պետությունների տերիտորիալ տիրոջակր բաժարարել Գայպիսի յերկրների հաշվին, ինչպես, որինակ, մերձբալթյան յերկրները կամ նույնիսկ ԽՍՀՄ, վորոնք Վերսալի դաշնագրի հետ առնչություն չունեն և վոչ վրքի վոչ մի անարդարություն չեն պատճառել: Չգիտեմ, հոտենտոտական, թե՛ այլ պատկերացում և դա բարոյականության և արդարության մասին, համենայն դեպս նա արիական ծագում չունի: (Մալիանաբուրյունցներ): Բայց, անկախ նրա ծագումից, նման բարոյականություն կերտելիս հարկավոր կլինի դործ ունենալ մեր 170 միլիոնանոց պետության վողջ դորության հետ: (Մալիանաբուրյունցներ): Համենայն դեպս, շնորհիվ այդպիսի նախագծերի յերևան դալուն, մենք, հակառակ մեր կամքին, ներգրավվում ենք այսպես կոչված պայմանագրերի ռեվիզիայի պրորլիմի մեջ, վորով զգալի չափով բնորոշվում և մեր վերաբերմունքը նաև իմ հիշատակած մյուս միջադպային պրորլիմների հանդեպ, ինչպես սպառազինման լրացումը, չորսի պակտը և այլն:

Մեր արտաքին քաղաքականության ղեկավար թեյը կապված և բնի. Ստալինի կործ, բայց արտահայտիչ ֆորմուլայի հետ—մենք ուրիշի հոդը չենք ուղում, բայց մեր հոդից և վոչ մի վերջոկ ուրիշի չենք տա: (Մալիանաբուրյունցներ): Դանի վոր մենք չենք ուղում ուրիշի հոդը, ուրեմն մենք չենք կարող պատերազմ ուղել: Իսկ ինչ վերաբերում և մեր հոդին, ապա մենք լիակատար հնարավորություն ունենք այդ հոդը և նույնիսկ նրա մերձակայքը պաշտպանել մեր հոդը թափով աճող ռազմական ուժերով: (Մալիանաբուրյունցներ): Այդ ուժերը կարող եյին մեր մոտիկ

կամ հեռավոր հարեաններէց վորեւ մեկին դառ տալ՝ տասնյակ տարիներ դուրս չգալու իրենց սահմաններէց: (Մալախիա Բարաքայա 6-ն): Բայց դա միջոցների և յեռանդի անարտադրական միտում կլինի, մեզ միառժամանակ կկտրեր սոցիալիզմ կառուցելու մեր հիմնական խնդրից, և դրա համար մենք անում ենք այն ամենը, ինչ հնարավոր է մեր տերիտորիան խաղաղ միջոցներով պաշտպանելու համար, յեթե դա արմատական միջոց չի եւ հանդիսանում մեզ սպառնացող աղբիւսիան վերացնելու համար: Մենք յիշեցնում ենք, վոր նույնիսկ ամիջակա մեր Միութեան քահանաների մոտ չսկսվող պատերազմական դժուրութեանները կարող են մեզ համար անել վտանգ ստեղծել: Ահա թե ինչու մենք վոչ միայն շարունակում, այլև ուժեղացնում ենք մեր պայքարը խաղաղութեան համար, վորը կազմել է և կազմում է մեր դիվանագիտութեան հիմնական խնդիրը: Ինչպես ճիշտ կերպով նշեց ընկ. Մուրտուզը, այդ պայքարը համապատասխանում է բոլոր յերկրների ժողովրդական մասսաների ցանկութեաններին:

Մենք վերջին տարում ընդարձակեցինք իրար վրա չհարձակվելու պայմանների սխտեմը: Մենք այժմ ուժի մեջ մտած չհարձակվելու պայմանագրեր ունենք վոչ միայն մեր բոլոր հարեանների հետ, բացի Ծաղոնիայից և Զինաստանից, այլև Ֆրանսիայի և Իտալիայի հետ: Մենք հետագա քայլն արինք իրար վրա չհարձակվելու պայմանագրերի նշանակութեան ու արդյունավետութեան ուժեղացնելու ուղղութեամբ, առաջարկելով հարձակում հակացողութեան սպառիչ բնորոշում: Մեր այդ առաջարկն արդեն մարմնավորվել է մեր հարեանների ամբողջ շրջութայի հետ Ֆինլանդիայից մինչև Ալգանստան և Փոքր Ասիան տայի յերեք յերկրների հետ կնքված համաձայնագրերով: Հարձակվող կողմի մեր տված բնորոշումն, ընդհանուրի խոստովանութեամբ, արժեքավոր մոժեւում է հանդիսանում միջազգային իրավագիտութեան, ինչպես նաև միջազգային պրակտիկայի մեջ և միևնույն ժամանակ ներկայացնում է հիանալի մի յեղանակ՝ ստուգելու աղբիւսի նվաճողական ձգտումների բացակայութեանը կամ առկայութեանը պետութեանների մոտ: Այդ պատճառով եւ մենք կպայքարենք այդ բնորոշումն ընդհանուրի կողմից ճանաչել տալու համար:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐԴՈՒՄԸ ԽԱՂԱՂՈՒԹՅԱՆ ԱՄՐԱԴՆԴՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Խաղաղության ապահովումը չի կարող կախում ունենալ միայն մեր ջանքերից և պահանջում է մյուս պետությունների գործակցությունն ու ռոմանտիկությունը: Ուստի ձգտելով բարեկամական հարաբերություններ հաստատել ու պահպանել բոլոր պետությունների հետ, մենք հատուկ ուշադրություն ենք դարձնում մեր հարաբերություններն ամրացնելու և առավելագույն չափով մոտիկանալու այդ պետություններից նրանց հետ, վերոնք մեզ նման ապացույցներ են տալիս, վոր անկեղծորեն ձգտում են խաղաղություն պահպանելուն և պատրաստ են դիմադրելու խաղաղությունը խախտողներին: Մենք յերբեք չենք հրաժարվել և չենք հրաժարվում միջազգային կազմակերպված գործակցությունից, վորի նպատակն է ամրապնդել խաղաղությունը: Դոկտրինյորներ չլինելով, մենք չենք հրաժարվում ռդադգործելու այս կամ այն միջազգային միավորումներն ու կազմակերպությունները, վորոնք գոյություն ունեն կամ կարող են կազմվել, յեթև մենք հիմք ունենք կամ կունենանք հուսալու, վոր նրանք կծառայեն խաղաղության գործին:

Իմ ասածների լույսի տակ, դուք հեշտությամբ կհասկանաք, ընկերներ, առանձին յերկրների հետ մեր ունեցած հարաբերությունների դարգացման նշանակությունը:

ՄԻԱՅՑԱՒ, ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

Յեա կսկսեմ այն դեպքից, վորը ժամանակագրական կարգով վերջինն է այդ դարգացման մեջ, բայց իր նշանակությամբ առաջին տեղերից մեկն է գրավում այնտեղ, այն է՝ անդրատլանտյան մեծ հանրապետության հետ հարաբերությունները վերականգնելուց: 15 տարի այդ հանրապետությունը, մեծ պետություններից միակը, համառորեն հրաժարվում էր վոչ միայն ճանաչելու ֆորմալ հարաբերությունները Խորհրդային Միության հետ, այլև ընդունելու նրա գոյությունը: Նա, այսպիսով, ձևականորեն չէր կամենում ընդունել Հոկտեմբերյան հեղափոխության փաստն ու մեր Միության սահմաններում նրա առաջացրած փոփոխությունները, և նրա համար տակավին շարունակում էր ինչ-վոր տեղ, տարածությունից դուրս գոյություն

ռւնենալ Կերենսկու ժամանակավոր կառավարութիւնը, վորի գործակալների հետ նա մինչև վերջին ժամանակներս պաշտոնապես շարունակում եր հարաբերութիւններ ունենալ:

Նա համառում եր վոչ թե նրա համար, վոր պետական ավելի մեծ վեճեր ուներ մեղ հետ, քան մյուս յերկրները, կամ վոր նա մյուսներին ավելի շատ եր տուժել հեղափոխական որենսդրութիւնից: Վոչ, նա փաստորեն շարունակում եր Հոկտեմբրյան հեղափոխութիւնից հետո վողջ կապիտալիստական աշխարհի հայտարարած պայքարը պետութեան նոր, խորհրդային սիստեմի դեմ, վորն իրեն նպատակ եր առաջադրել սոցիալիստական հասարակութիւն ստեղծել: Դա պայքար եր յերկու սիստեմներ խաղող գոյութեան դեմ: Նայելով, թե ինչպես այդ պայքարի նրա գինակիցները, մյուս կապիտալիստական պետութիւնները միմյանց հետեից լքում ելին ճակատը, Ամերիկան կարծես ասում եր նրանց—յիս ձեզ հասկանում եմ, դուք թույլ եք, դուք ջլատված եք, դուք մեծ զոհեր եք կրում, ուստի պետք ե թողնեք պայքարել, բայց յիս բախականաչափ ուժեղ եմ, վորպեսզի մենակ շարունակեմ պայքարել բոլորիդ փոխարեն: 15 տարի նա հաստատապես կանգնեց իր դիրքում, բայց վերջիվերջո այժմ դադարեցրեց պայքարը:

Ահա թե ինչու, ընկերներ, իմ և նախագահ Ռուզվելտի նոյնմբերի 16-ի նամակների փոխանակութեան մեջ պետք ե տեսնել վոչ պարզապես մեր ճանաչումը մեծ պետութեան կողմից, այլև վերջին դերքի, վերջին ամրոցի անկումը կապիտալիստական աշխարհի կողմից մեր դեմ սկսված այն հարձակման մեջ, վորը Հոկտեմբրից հետո չճանաչելու և բոյկոտի ձև եր ընդունել: Յեւ ինչքան յերկար եր դիմանում այդ ամրոցը և ինչքան ավելի մտածված ու գիտակցորեն ելին դործում նրա տաշտպանները, այնքան ավելի մեծ պետք ե լինի մեր բախականութիւնն Ամերիկայի հետ հարաբերութիւնները վերականգնելուց: Իսկ դադարելով գործել իբրև վողջ կապիտալիստական աշխարհի նախահարձակ և առաջին անգամ մեղ հետ շփման մեջ մտնելով, Ամերիկան իսկույն ևեթ համոզվեց, վոր աղգային կամ պետական առումով նրա և մեր միջև հակասութիւններ չկան, իսկ վեճերի հարցերը հեշտ լուծելի յեն: Ավելին. ինքը շահագրգռված լինելով խաղաղութեան պահպանման խնդրով, Ամերիկան մեր Միութեան հետ ունենալիք շփման մեջ տեսավ այդ խաղաղու-

թյան պահպանման հղորդորդուն և համապատասխան կերպով
գնահատեց մեզ հետ այդ ուղղութիւնով զործակցելը:

Ահա, մեր կողմից, նույնպես գնահատում ենք հարաբե-
րությունների վերականգնումն Ամերիկայի հետ, առաջին հերթին
այն նշանակութիւն տեսակետից, վոր ունի այդ դեպքը խաղա-
ղության գործի համար: Զուգընթացաբար կարող եմ նշել, վոր
այն հիմնական սկզբունքներն ու զրույթները, վորը մենք հետե-
վողականորեն կիրառել ենք կապիտալիստական յերկրների հետ
հարաբերությունները վերականգնելիս, մեզ հաջողվեց այս դեպ-
քում եւս պահպանել լիակատար անաղարտութիւնը: (Մալինա-
բուրյուններ): Այս հանգամանքը, այսինքն վորեւէ գոհողութիւն
բացակայութիւնը յերկու կողմից, քիչ չափով յերաշխիք է հա-
րաբերությունների հետագա խորացման համար: Կարծիքների
անկողմ վոխաճակութիւնը նախագահ Ռուզվելտի և իմ միջև
մեզ յերկուսիս համոզեց մեր յերկրների տմենասերտ հարաբերու-
թյունների բացարձակ հնարավորութիւնը: Պետք և պատշաճ
գնահատականը տալ նախագահ Ռուզվելտի խորաթափանցու-
թիւնը, վոր նա իշխանութիւն գլուխն անցնելով կարճ ժամանակից,
թերեւ նախքան այդ, համոզվեց, վոր ապարդշուն և հետագա
պայքարը մեր դեմ հանուն կապիտալիզմի և վոր ոգտակար և
հարաբերութիւն ունենալ մեզ հետ հանուն ամերիկյան պետա-
կան շահերի, միջադպային խաղաղութիւն շահերի:

Թ Զ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա.

Ոտարերկրյա պետութիւնների հետ ունեցած հարաբերու-
թյունների տիպար ենք մենք համարում մեր հարաբերութիւն-
ները Թյուրքական մեծ հանրապետութիւն հետ: Ավելի քան տա-
սը տարվա ընթացքում այդ հարաբերութիւնները բարելավվել
են տարեցատարի, հասնելով խակական բարեկամութիւն, լիակա-
տար գոհացում առնելով յերկու կողմերին և նրանց լիակատար
անվտանգութիւն զգացմունք ներշնչելով նրանց միջև ընկնող
սահմանադրի նկատմամբ: Բարեկամութիւն և վոխաղարձ վստա-
հութիւն քաղաքականութիւնը արդշունադիտ համագործակցու-
թիւն հող և ստեղծում նաեւ միջազգային թատերարեմում: Յու-
րաքանչյուր կողմը խաղաղութիւն ամրացման կողմն ուղղված
առաջարկ ներկայացնելով, կարող և վաղորոք հույս ունենալ
մյուս կողմի աջակցութիւնն ու ոժմանգակութիւնը:

Մենք ուրախ ենք, մասնավորապես, նշելու այն աջակցությունը, վորը մեզ ցույց տվեց Թյուրքիան և նրա արտաքին դործոց մինիստր Թեվֆիկ Ռյուշտի բնյը հարձակվող կողմի բնորոշումը միջազգային կյանքում կիրառելու ժամանակ: Մեր կառավարության կողմից ռազմածովային ժողկոմ ընկ. Վորոշիլովի գլխավորութամբ (ծափահարությամբ) նոր հանրապետության տասնամյակի տոնակատարությանը Թյուրքիա պատվիրակություն ուղարկելը և այն սրտազին, խանդավառ ընդունելությունը, վորը ցույց տվին նրան վոչ միայն հանրապետության պարագլուխն ու կառավարությունը, այլև ժողովուրդը, արտաքին նոր դրսևորումը հանդիսացան այն խորը ներքին բարեկամության, վորի մասին յես խոսեցի հիմա:

Յես կարող եմ լուի ցավ հայտնել, վոր Ամերիկա ուղևորվելու հետևանքով զրկվեցի այդ մանիֆեստացիային անձամբ մասնակցելու բավականությունից: Յեթե բոլոր ժողովուրդները կարողանային իրար հետ նման հարաբերություններ հաստատել, ապա խաղաղության պրոբլեմը լուծված կլիներ:

Ֆ Ր Ա Ն Ս Ի Ա

Խոսելով մյուս պետությունների հետ ունեցած հարաբերությունների աստիճանական զգալի բարելավման մասին, մենք պետք է նախ և առաջ հիշատակենք Ֆրանսիայի մասին: Իրար վրա հարձակվելու պայմանագիրն ստորագրելուց հետո մեր հարաբերությունները Ֆրանսիայի հետ վերջին տարում արագորեն առաջ պնացին: Դրան նպաստում և ինչպես վորևե պետական քաղաքական հակասությունների բացակայությունը մեր միջև, այնպես ել հատկապես մեր ընդհանուր ցանկությունն՝ ակտիվորեն աշխատելու ընդհանուր խաղաղության պահպանման ոգտին:

Մենք ունենք կառավարության մշտականության և արտաքին քաղաքականության մշտականության առավելությունը, այնինչ Ֆրանսիայում կառավարությունները հաճախ փոխվում են՝ քաղաքական որիննաացիայի հնարավոր փոփոխությամբ: Սակայն քանի վոր Ֆրանսիան ժողովուրդն անկեղծորեն խաղաղություն և ցանկանում, իսկ այդ ցանկությունն ել հենց այն է, ինչ մեզ միացնում և Ֆրանսիայի հետ, մենք չպետք է առանձնապես վախ ունենանք, թե կառավարությունների փոփոխությունը կխանգարի մոտիկ հանրապետությունների հաջող զար-

դաջմանը: (Մտախառնություններ): Որերս ֆրանսական ժողովրդի
ամենակարիստուն և ցայտուն ներկայացուցիչներէի մեկի, պա-
րոն ներխոյի գալուստը մեր Միութեանը, ներխոյի, վորն արա-
հայտում և այդ ժողովրդի խաղաղասիրական տրամադրութեան-
ները, ապա նրան հաջորդող՝ ֆրանսական ալիաքիայի ներկա-
յացուցիչների պաշտոնական ալցելութեանը միմիտը պարոն
Պիեռ Կոտի գլխավորութեամբ, նոր զարկ տվին խորհրդային-
ֆրանսական մերձեցմանը: Ուղում եմ կարծել, վոր այս ամենը
յոյժ միջանկյալ ետապներ են մեր հանրապետութեաններէ հետա-
գա վերընթաց զարգացման մեջ, և յիս հալատացած եմ, վոր
այդ շարժումը կարագանա խաղաղութեանն սպառնացող տարրե-
րի կուտակման համեմատ:

Պետք և նշել, սակայն, վոր մեր հարաբերութեանները
ֆրանսիայի հետ կարիք ունեն վորոշ տնտեսական բազիսի, վորը,
հույս ունեմ, կստեղծվի առևտրական համաձայնութեան առաջի-
կա կնքումով:

Ի Տ Ա. Լ, Ի Ա.

Առանձին կայունութեամբ շարունակում են աչքի ընկնել
մեր հարաբերութեաններն Իտալիայի հետ: Տասը տարվա ընթաց-
քում այդ հարաբերութեանները վոչ մի տատանման, վոչ մի
փորձութեան չեն յենթարկվել վոչ քաղաքական, վոչ ել տնտե-
սական բնագավառում: Մենք այդ ժամանակամիջոցում Իտալիա-
յի դիվանագիտական արժեքավոր համագործակցութեան քիչ
դեպքեր չենք ունեցել: Մենք նույնպես մեր շինարարութեան մի-
ջանի բնագավառներում ունեցել ենք Իտալիայի տեխնիկական
գործակցութեանը, զարգացել են նաև տնտեսական հարաբերու-
թեանները փոխադարձ ոգտի համար:

Իմ որերս կատարած ալցելութեանն Իտալիային և այնտեղ
ինձ ցույց արված ընդունելութեանը վկայում են այն մասին,
վոր յերկու յերկրները ձգտում են հետադաշում ևս զարգացնել
իրենց փոխհարաբերութեանները ըլլոր բնագավառներում, և
այդ յեզրակացութեանը հանգեցինք մենք իտալական կառավա-
րութեան գլուխ պ. Մուսոլինիի հետ ընդհանուր քաղաքականու-
թեան հարցերի և ընդհանուր խաղաղութեան պահպանման լավա-
դույն մեխոզների մասին կարծիքներ փոխանակելուց հետո: Ի-
ւոր խոշոր յերկրների հետ միաժամանակ հարաբերութեանները

պահպանելու և դարգացնելու մեր ձգտումը փոքր մեծում չեն ընդհանուր խաղաղության գործում:

Մ Ե Ն Բ Բ Ի Տ Ա Ն Ի Ա

Մեր այդ ձգտումը, դժբախտաբար, տակալին չի իրադրոծվել կամ վոչ-լիովին և իրադրոծվել մյուս խոշոր պետության՝ Մեծ Բրիտանիայի նկատմամբ: Մեր և նրա փոխհարաբերությունները, դժբախտաբար, չեն կարող պարծենալ կայունությամբ և մշտականությամբ: Դա ամենևին արդյունք չի ինչ-վոր որյնելիվ պատճառների, և յես հաճատացած եմ, վոր անգլիական ժողովուրդն ընդհանուր առմամբ ցանկանում և լիակատար խաղաղության և բարեկամության մեջ լինել մեզ հետ, բայց այնտեղ տակալին կան այնպիսի տարրեր, վորոնք գեռեա խորասուզված են սոցիալիզմի յերկրի դեմ մղելիք կապիտալիստական այն ընդհանուր պայքարի յերազանքի մեջ, վորից հենց նոր հրաժարվեց Ամերիկան: Նրանք չեն կարող վոչ միայն վոչնչացնել, այլև թուլացնել սոցիալիզմի յերկրը և այդ պատճառով անգլիացիների բոլորին հայտնի գործնականությամբ և վողջախոհությամբ հանդերձ՝ մնում և դարմանալ, վոր նրանց մեջ տակալին կան այդպիսի դոնքիշտացող սնայպերներ և պարտիզաններ: (Միծաղ, ծափահարություններ): Ինչքան վոր մեզանից և կալված, մենք պատրաստ ենք և կկամենանք նույնպիսի լավ հարաբերություններ ունենալ Մեծ Բրիտանիայի հետ, ինչպիսին ունենք մյուս յերկրների հետ:

Մենք մեզ հաշիվ ենք տալիս այն բանում, վոր անկեղծ և լավ հարաբերությունները խոշոր պետությունների միջև ընդհանուր խաղաղության վոչ միայն անհրաժեշտ պայմանը, այլև յերաշխիքն են հանդիսանում: Մտական ժամանակում սպասվում և ժամանակավոր առևտրական համաձայնության ստորագրումը, վորը վերացնելով միջանի թյուրիմացությունները, հույս ունենք, հնարավոր կդարձնի ավելի լավ հարաբերությունները մեր և Մեծ Բրիտանիայի միջև:

Լ Ե Հ Ա Ս Տ Ա Ն

Ամենից ավելի լուրջ ուղադրություն ենք մենք դարձնում, իհարկե, մեր ամենամոտիկ հարևանների, հատկապես նրանցից խոշորագույնի՝ Լեհաստանի հետ ունեցած հարաբերություննե-

ըրևոյ Այստեղ եւ մենք կարող ենք զգալի առաջադիմութիւն նշել: Իբար վրա չհարձակվելու պայմանադրի կնքումը և հարձակվող կողմը ընդորոշող կոնվինցիաները չեղին կարող չուժեղացնել փոխադարձ վստահութիւնն ու փոխադարձաբար իրար հասկանալը: Վերջին տարում Յիվրոպայում տեղի ունեցած քաղաքական տակնուվրայութիւններն ստեղծել են ընդհանուր վստահից, ընդհանուր հոգսերից բղխող շահերի ընդհանրութիւն: Յեթի մենք և Լեհաստանն ինքներա չգիտակցեցինք այդ հոգսերի ընդհանրութիւնը: Եւ այս այդ մեղ թեւադրում են նրանք, ովքեր այդ հոգսերը պատճառում են: (Մալլաթաբուրքումնեք):

Ընդհանուր հոգսերը և ընդհանուր վստահները պետութիւններն իրար շարկապող լավապուշն ցնամնտն են հանդիսանում: Մեղ առանձնապէս ուրախացնում են այն տեղաշարժերը, վոր մենք նկատում ենք լեհական հասարակայնութեան վերաբերմունքի մեջ մեր Միութեան նկատմամբ, և այդ տեղաշարժերը վկայում են այն մասին, վոր լեհական հասարակայնութեան լայն շրջանները եւ հետզհետեւ դալիս են այն համոզմանը, վորը մենք ունեցել ենք վաղուց, թե հարեան Սորհրդային Միութեան և Լեհաստանի միջև հնարաշոր և ու պիտք և լինի սերտ համագործակցութիւն և թե նրա զարգացմանը խոչընդոտ հանգիստացող վոչ մի սրբեկտիվ պատճառ չկա:

Այդ համոզումից և բղխում կուլտուրական մերձեցման պահանջը, և անցած տարին այդ մերձեցման քիչ գրեւորումների վկան չեղաւ:

ՄԵՐՁԻՆԻՔՅԱՆ ՅԵՐԿՐԵՆԻ

Այն, ինչ յիս ասացի այն նշանակութեան մասին, վոր ունեն իրար վրա չհարձակվելու պայմանադրերը և հարձակվող կողմի ընդորոշումը Լեհաստանի հետ մեր ունեցած հարաբերութիւններին համար, կարելի չե ասել նաեւ մեղ մտալի մշուս արեւմտեան յերկրներէ: Ֆինլանդիայի, Նատոնիայի, Լատվիայի և Լիտվայի նկատմամբ, վորոնք ստորագրել են հիշյալ համաձայնութիւնները: Այդ յերկրները գնալով ափիլի ու ափիլի յեն համոզվում մեր քաջարձակ խաղաղոսիրութեանը, նրանց հանդեպ բարյալապէս, նրանց տնտեսական և քաղաքական լիակատար անկախութեան պահպանման խնդրով շահագրգռված լինելուն:

Բայց մենք վոչ միայն շահագրգռված, այլև մտահոգված ենք դրանով: Մենք հետևում ենք վոչ միայն այն յերևույթներին, վորոնք այդ յերկրներէ համար արտաքին վտանգ են ներկայացնում, այլև քաղաքական այն ներքին պրոցեսներէ զարգացմանը, վորոնք կարող են նպաստել անկախությունը կորցնելուն կամ նրա թուլացմանը: Լատվիայի հետ մենք վերջերս առևտրական նոր պայմանագիր էնքեցինք, իսկ Եստոնիայի հետ նորոգեցինք անցյալ տարվա տնտեսական համաձայնությունը, վորը, հույս ունենք, նույնպէս կնպաստի այդ հարեանների հետ մեր ունեցած փոխհարաբերությունների կայունությանը:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ՅԵՎ ԱՎՂԱՆՍՏԱՆ

Հարձակվող կողմը բնորոշող լոնդոնյան կոնվենցիային միացան նաև մեր արևելյան հարևանները՝ Պարսկաստանը և Ավղանըստանը, վորոնց հետ ևս մենք կապված ենք իրար դրա չհարձակվելու պայմանագրերով: Ժողկոմի տեղակալ ընկ. Կարախանի ուղեկորությունը Պարսկաստան և նրան ցույց տրված խիստ սրբապաշին ընդունելությունը հնարավորություն տվին նորից ստուգել մեր փոխհարաբերությունները Պարսկաստանի հետ և հաստատել նրանց անփոփոխ բարեկամական բնույթը:

Փ Ո Ք Ր Ա Ն Տ Ա Ն Տ Ա

Մենք Լոնդոնում հարձակվող կողմը բնորոշող կոնվենցիան ստորագրեցինք նաև Փոքր Անտանտայի յերեք յերկրների հետ, թեև մենք նրանց հետ տակաւին նորմալ հարաբերություններ չունենք: Այն հանգամանքը, վոր այդ ակտը կատարվեց չնայած այն բանին, վոր այդ յերկրներից մեկի՝ Ռումինիայի հետ դեռևս չեն լուծված հին վեճերը,—լոկ մեծացնում է նրա նշանակությունը: Այդ ակտն անկասկած նրա բոլոր մասնակիցների միջանի շահերի ընդհանրության արտահայտիչն է հանդիսանում, իսկ այդ շահերի ելությունն այն է, վոր նրանք ընդհանուր ձրդատում ունեն խաղաղեցնելու Յեվրոպան: Շահերի այդպիսի ընդհանրությունը բավարար բազա յե հանդիսանում և հնարավորություններ է բաց անում հետագա մերձեցման համար, առանց վորի Լոնդոնի կոնվենցիան չի կարող տալ իր լիակատար եֆեկտը:

Նորմալ կերպով պահպանվել և զարգացել են մեր հարաբերությունները մյուս յերկրների հետ—Շվեդիայի, վորի հետ նորանոր տնտեսական կապեր են ստեղծվել, Դանիայի, Նորվեգիայի, Ավստրիայի և Հունաստանի հետ Մենք ուրախությամբ ընդունեցինք Ուրուգվայի առաջարկը զիմանադիտական հարաբերությունների՝ դեռ մի քանի տարի առաջ վորոշված վերականգնումը փաստորեն իրագործելու մասին։ Ուրուգվայի ղեսպանն արդեն ԽՍՀՄ-ի նախարարին և գտնվում, և մենք նույնպես միջոցներ ենք ձեռք առնում լիազոր ներկայացուցիչ ուղարկելու Ուրուգվայ։ Իսպանիայի հետ հարաբերությունների վերանորոգման մասին նշեց արդեն բնկ։ Մոլոտովը։

Ի մեծ վիշտ մեզ, Իսպանիայի մեր առաջին ղեսպան Ա. Վ. Լուսաչարսկուն, վորը պատրաստվում էր մեծ աշխատանք կատարել մեր և իսպանական ժողովրդի կուլտուրական մերձեցման ուղղությամբ, վիճակված չէր կատարելու իր պարտականությունները։ Դեռ մեկ ամիս առաջ, արդեն դատապարտված, բայց չզիտակցելով իր հիվանդության լրջությունը, Անաստի Վասիլյեվիչն իրեն հատուկ հալիչադիությամբ իմ առաջ զարգացնում էր այդ մերձեցման ուղղությամբ իր կատարելիք աշխատանքի լայն ոլանները։

Այդ պատճառով մեզ համար առանձնապես զգալի յե այն կորուստը, վորը մենք կրում ենք ընկ. Լուսաչարսկու մահով, հանձին վորի մենք զրկվեցինք մեծ և սաղանդավոր աշխատողից։ Յեա կարծում եմ, վոր այդ կորուստն զգալի յե նաե մեր վողջ Միության համար, և առաջարկում եմ հենադործկամին հոանկայա հարդել նրա հիշատակը։ (Բոլոր վոսֆի յեմ կանգնում)։

Չ Ի Ն Ա Ս Տ Ա Ն

Մեծ գոհունակությամբ նշում եմ, վոր մի տարի առաջ ամբողջապես վերականգնվեցին զիմանադիտական նորմալ հարաբերությունները մեր և Չինական մեծ հանրապետության միջև։ Մենք ընդունեցինք չինական կառավարության առաջարկն իրար վրա չհարձակվելու պայմանագիր կնքելու մասին, վորի նախագիծը մեր կողմից ներկայացված և և քննարկվում և չինական կառավարության կողմից։ Դժբախտաբար Չինաստանը տակավին

ստիպված ե տուժել ինչպես արտաքին թշնամու արշավանքից, այնպես ել ներքին խորը յերկառակություններից: Ստիպվ հետևելով Չինաստանի ներքին դործերին չմիջամտելու քաղաքականությանը, մենք մեծագույն համակրանքով կհետևենք անկախության և ազգային միավորման համար նրա մղած պայքարին:

Տալով արտաքին աշխարհի հետ մեր ունեցած հարաբերությունների տեսությունը, յես ամենեկին աչքաթող չեմ անում այնպիսի խոշոր պետությունները, ինչպես Գերմանիան և Ճապոնիան: Յես իմ տեսության մեջ նրանց առանձին տեղ եմ հատկացնում հենց այն պատճառով, վոր նրանք շատ մեծ տեղ են դրավում Պորհրդային Միության արտաքին քաղաքականության մեջ: Այդ յերկու յերկրների հարաբերությունների դարգացման վերջին փուլը թույլ ե տալիս հուսալու, վոր նրանք ինձնից պահանջներ չեն անի այն բանի համար, վոր յես նրանց ընդհանուր փակագծից դուրս եմ թողնում: Յեթե չեմ սխալվում, նրանք արդեն ճանաչել են իրենց միջև ցեղային ընդհանրություն: (Միժող, ծափահարություններ): Այդ միանգամայն հնարավոր դարձավ այն ժամանակից, յերբ ցեղը դադարեց ազգաբանական-մարդաբանական հասկացողություն լինելուց և դարձավ ինչ-վոր մի տեսակ մարտական կազմակերպության տնուն: (Միժող, ծափահարություններ):

ԽՈՐՀՐԻՍՏԻՆ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Տասը տարի մեղ Գերմանիայի հետ կապում եյին տնտեսական և քաղաքական սերտ հարաբերություններ: Մենք միակ խոշոր յերկրն եյինք, վոր չեյինք ցանկանում վռչ մի առնչություն ունենալ Վերալի դաշնագրի և նրա հետևանքների հետ: Մենք հրաժարվեցինք այն իրավունքներից և ոգուտներից, վորն այդ դաշնագիրը նախատեսում եր մեզ համար: Գերմանիան առաջին տեղը դրավեց մեր արտաքին առևտրի մեջ:

Հաստատված քաղաքական և տնտեսական հարաբերություններից չափազանց մեծ ոգուտներ եյինք քաղում թե՛ մենք և թե՛ Գերմանիան: (Կալինին—Մանավանդ Գերմանիան): Հենվելով այդ հարաբերությունների վրա, Գերմանիան կարող եր ավելի համարձակ և ավելի վստահորեն խոսել իր յերեկվա հաղթողների հետ: Նրան հաջողվեց աղաավել Վերալի միջանի ամենից ավելի

ծանր հետևանքներից: Նա մերձեցում եր փնտռում յերեկվա բու-
յուր հաղթողների հետ, թեև այդ նրան վոչ միշտ եր հաջողվում-
նա Ֆրանսիայի հետ կնքեց Լոկաոնոյի դաշնագիրը, վորը վոչ
այլ ինչ է, յեթե վոչ Հնարձակվելու պայմանագիր և նույնիսկ
ավելի, քանի վոր այնտեղ կան կողմնակի հանձնարարողներ: Նա
նույն Լոկաոնոյում Լեհաստանի հետ կնքեց արբիտրաժ պայմա-
նագիր, վորը նույնպես վոչ այլ ինչ է, յեթե վոչ Հնարձակվելու
պայմանագիր: Գերմանիան մտաւ Ազգերի լիգան, ընդունելով
նրա պայմանագիրը, վորը նույնպես Հնարձակվելու պայմանա-
գիր և է միաժամայնակ սանկցիաներ և նախատեսում:

Մենք, մեր կողմից, հենց վոր այդ հնարավոր դարձավ,
նույնպես Հնարձակվելու պայմանագիր կնքեցինք Ֆրանսիայի և
Լեհաստանի հետ: Այդ համաձայնություններն ու պայմանագրերը
յերկու կողմից ամենինն չպետք և վատթարացնելին և չվատ-
թարացրին մեր հարաբերությունները Գերմանիայի հետ, վորոնք
ամենինն հիմնված չեյին թշնամանքի վրա՝ յերկրորդ յերկրների
նկատմամբ: Այնուամենայնիւ մեր փոխհարաբերությունները
Գերմանիայի հետ վերջին տարում, կարելի չե ասել, անճանաչելի
դարձան: Գերմանիայում տեղի ունեցան այնպիսի յկույթներ,
հայտարարություններ, դործողություններ, վորոնք վոչ միայն
չեյին համապատասխանում մեր նախկին հարաբերություններին,
այլ ավելի շուտ առիթ էյին տալիս կարծելու, թե այդ հարաբե-
րություններն իրենց հակադրությանն էյին վերածվել: Իսկ դրա
պատճառները հետևյալներն էյին: Գերմանիայում կառավարու-
թյունների այն փոփոխման հետևանքով, վոր տեղի ունեցավ
1932 թվին, իշխանության դուլսը, իսկ հետո նույնիսկ կառա-
վարման դեկի մոտ անցավ քաղաքական մի դորժիչ, վորը Գեր-
մանիայի հետ մեր ունեցած լավագույն հարաբերությունների
ժամանակ բացահայտորեն դեմ եր դուրս գալիս այդ հարաբե-
րություններին, քարոզելով մերձենալ Արևմուտքի հետ՝ Խորհրդ-
դային Միության վրա ընդհանուր հարձակում դործելու համար:
Նա ստեղծել եր քաղաքական մի ակումբ, վորակողից քարոզում
էյին այդ գաղափորը, և նա անձամբ շատ ու յեռանդակին աշ-
խատում եր նրա իրադործման ուղղությամբ: Իշխանության
զուլան անցնելով, նա փորձ արեց, ճիշտ է, անհաջող, ձևակաշու-
րեն իրադործել այդ գաղափարը:

Այնուհետև Գերմանիայում հեղաշրջում կատարվեց, վորն իշ-

խանության գլուխը հասեցրեց մի նոր կուսակցություն, Վերն ամենածայրահեղ հակախորհրդային գաղափարներ եր քարոզում։ Այդ կուսակցության հիմնադիրը գրական յերկում մանրամասնորեն զարգացրել և Գերմանիայի արտաքին քաղաքականության իր կոնցեպցիան։ Ըստ այդ կոնցեպցիայի, Գերմանիան պետք է նվաճի վոչ միայն բոլոր այն տերիտորիաները, վորոնք նրանից անջատվել են Վերսալի դաշնագրի համաձայն, վոչ միայն նվաճի այն հողերը, վորտեղ ընդհանրապես գերմանական փոքրամասնություն կա, այլև հրով ու սրով ճանապարհ հարթի դեպի Արևելք ընդարձակվելու համար, կանգ չառնելով խորհրդային Միության սահմանների առաջ և ստրկացնելով Միության ժողովուրդներին։

Այդ կուսակցության մի ուրիշ ականավոր գործիչ, նախկին ռուսահայատակ, վոչ միայն քարոզում եր այդ նույն գաղափարները, այլև կուսակցության հանձնարարությամբ և նրա անունից հարարերությունների մեջ եր մտնում ու սերտ շփում պահպանում ռուսական, առավելապես ուկրաինական հակահեղափոխական կազմակերպությունների հետ։

Բայց, թերևս այդ մարդիկ, իշխանության գլուխն անցնելով, պատասխանատու պոստեր զբաղվելով, հրաժարվեցին այդ կոնցեպցիայից։ Մենք հիանալի հասկանում ենք դոկտրինայի և քաղաքականության տարբերությունը կալիտալիստական յերկրներում։ Պատահում և, վոր ոպողիցիոն կուսակցությունն իշխանության գլուխն անցնելով՝ աշխատում և մոռանալ այն լողունները, վորը նա առաջ նետել և քաղաքական հակառակորդների դեմ պայքարելիս։ Բայց տվյալ դեպքում այդ տեղի չունեցավ։ Մեղ, առնվազն, հայտնի չե վոչ մի պատասխանատու հայտարարություն, վորն ամբողջապես ջնջելիս լինել իմ հիշատակած կոնցեպցիան։ Այն գրական յերկը, վորի մեջ քարոզվում և այդ կոնցեպցիան, առանց վորեւե բան հանելու նոր հրատարակություններից, շարունակում և շրջել Գերմանիայում, ներառյալ նաև այն հրատարակությունը, վորը կրում և 1934 թվականը։ (Միժադ)։ Նույն կոնցեպցիան այժմ ել բացահայտորեն քննարկվում և գերմանական մամուլի եջերում։

Ընդամենը կեա տարի առաջ Լոնդոնի միջազգային կոնֆերանսում գերմանական կաբինետի անդամը հուլադրի մեջ շաղաղեց Արևելքի նվաճման նույն գաղափարը։ Ճիշտ և, նա հերքվեց, և մենք իրավունք չունենք քննելու և այլևս չենք քննի այդ

հուշագիրը վորպէս պաշտօնական փաստաթուղթ, բայց մինիստրի ժխտումը չի վոչնչացնում հուշագիրը ներկայացնելու բուն փաստը, վորը ցույց և տալիս, վոր այդ փաստաթղթում շարադրված դադափարները տակաւին թափառում են նույնիսկ կառավարական շրջաններում: Վոչ պետական, բայց և այնպէս խիստ պատասխանատու պոստեր գրավող անձնավորութիւններն կողմից քիչ չեն յեղել դադափարների նույն շրջանակից բղիթող հակախորհրդային բանակցութիւններ և առաջարկներ: Մենք ինֆորմացիա ունենք նաեւ այդ տիպի պաշտօնական առաջարկներ մասին:

Մենք չենք կարող պնդել, թէ այդ ամբողջ ինֆորմացիան բացարձակապէս համապատասխանում և իրականութեանը, բայց այն միանգամայն անտեսել նույնպէս չենք կարող, վորովհետեւ տեղեկութիւնները բղիթում են զանազան աղբյուրներից—և այնպիսի աղբյուրներից, վորոնք ամենևին շահադրդոված չեն փչացնելու մեր հարաբերութիւնները Գերմանիայի հետ: Մանրամասն կանոց չեմ առնի մեր հարաբերութիւնները թունավորող այն պրակտիկայի վրա, յերբ ամեն տեսակ գերմանական խլիւստութիւնները սխառմասիկ կերպով հալածանքի յեն յենթարկում խորհրդային հիմնարկներն ու խորհրդային քաղաքացիներին վոչ թէ վորեւեւ արարքի համար, այլ միայն այն պատճառով, վոր նրանք խորհրդային են,—մի պրակտիկա, վորը մի ժամանակ հաբկադրեց Բեռլինի մեր լիազոր ներկայացուցչութեանն անցնելու բողոքի նոտաների մասսայական արտադրութեան: Այդ պրակտիկան այժմ կարծես դադարել և, և հույս ունենք, չի վերակալի: Ահա թէ ինչն է, վոր անճանաչելի յե դարձրել մեր նախկին հարաբերութիւնները Գերմանիայի հետ:

Յեւ հարկ համարեցի այդ ասել բացահայտ կերպով, վորովհետեւ գերմանական կողմից հաճախ փորձեք են արվում մեզ վերադրել հարաբերութիւնների փոփոխման նախաձեռնութիւնը և այն բացատրել մեր դժգոհութեամբ՝ գերմանական ներկա ռեժիմից, կոմունիստները հալածանքից և այլն: Մենք, իհարկեւ, մեր կարծիքն ունենք գերմանական ռեժիմի մասին, մենք, իհարկեւ, զգայուն ենք մեր գերմանական ընկերների տանջանքների նկատմամբ, բայց մեզ մարքսիստների տմենից քիչ կարելի չէ կշտամբել այն բանում, թէ մենք թույլ ենք տալիս, վոր զգացմունքը տիրապետի մեր քաղաքականութեան վրա: (Մալիահարուքլուննեք):

Ամբողջ աշխարհը գիտե, վոր մենք կարող ենք պահպանել և պահպանում ենք լավ հարաբերություններ կապիտալիստական պետությունների հետ վորեւեռ ռեժիմի պայմաններում, ներառյալ նաեւ ֆաշիստական ռեժիմը: Բայց բանն այդ չէ: Մենք չենք խառնելում Գերմանիայի, ինչպիսի նաև մյուս յերկրների ներքին գործերին, և մեր հարաբերությունները նրա հետ վորոշվում են նրա վոչ թե ներքին, այլ արտաքին քաղաքականությամբ:

Այդ թեմայի շուրջը խոսակցելիս գերմանացիները հաճախ մեզ մատնանշում են գերմանական կառավարության պաշտոնական բարձր ներկայացուցիչների արած այն դեկլարացիաները, թե նրանք ցանկություն ունեն լավ հարաբերություններ պահպանելու մեզ հետ, և հարց են տալիս—միթե դուք չեք կարող հավատալ այդ դեկլարացիաներին: Մենք պատասխանում ենք, վոր մենք, իհարկե, չենք կարող հաշվի չառնել այդ պաշտոնական դեկլարացիաները, բայց վոր միևնույն ժամանակ չենք կարող անտեսել նաև այն յիշութենքն ու փաստերը, վորոնք հակասում են այդ դեկլարացիաներին, վորովհետև այդ յիշութենքն ու փաստերն արդեն խիստ շատ են: Յեթե նույնիսկ նրանց վերաբերյալ ինֆորմացիաների չնչին մասը ճիշտ լինի, ապա այդ ել բավական է, վորպեսզի մենք զգուշանանք և ձեռք առնենք մեր հակամիջոցները:

Ինձ հարց են տալիս գերմանական կառավարության ներկայացուցիչները, թե մենք, իսկապես ասած, ի՞նչ ենք ուզում Գերմանիայից և նա ի՞նչ պետք է անի, վորպեսզի մենք կասկած չուենանք նրա լոյալության վերաբերյալ: Յես դրան սովորաբար պատասխանում եմ—թող չանի այն, ինչ անում է (ծիծաղ, ծափափաղալով), թող գերմանական կառավարությունը նայի, թե ի՞նչ են անում նրա բազմաթիվ գործակալներն ու եմիսարները, և թող նա ասի նրանց, վոր չանեն այդ: Բայց մենք հայտարարում ենք նաև հետևյալը—մենք ուզում ենք ինչպես մյուս պետությունների, այնպես ել Գերմանիայի հետ լավագույն հարաբերություններ ունենալ: Ոգուտից բացի, թե Խորհրդային Միությունը և թե Գերմանիան այդպիսի հարաբերություններից այլ բան չեն ստանա:

Մենք մեր կողմից չենք ձգտում ընդարձակվելու վոչ գեպի Արևմուտք, վոչ գեպի Արևելք, վոչ ել մյուս ուղղություններով: Մենք վոչ մի թշնամանք չենք տածում գերմանական ժողովրդի

նկատմամբ և վտանգագրություններ չենք անի վոչ նրա անընդուն-
քիայի, վոչ ել նրա իրավունքների հանդեպ, և ինչ ել վոր
անելիս լինենք, յերբեք մյուս պետութայուններին ևս չենք խա-
խուսի այդպիսի վտանգագրությունները համար:

Մենք կկամենայինք, վոր Գերմանիան կարողանար մեզ
ասել նույն բանը և վոր չլինեյին այնպիսի փաստեր, վորոնք
հակասեյին դրան, և վոր մենք հավատացած լինեյինք, վոր այդ
ղեկարացիաները վերաբերում են վոչ միայն ներկա ժամանա-
կին, այլև այն ժամանակին, յերբ նա աղելի մեծ ուժ կունենա
իրագործելու այն ազդեցիվ գաղափարները, վորը նրա այժմվա
ղեկավարները քարոզում եյին նախքան իշխանության գլուխն
անցնելը, իսկ նրանցից վոմանք քարոզում են նաև այժմ:

ԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԵՌԱՎՈՐ ԱՐԵՎԵԼՔՈՒՄ

Յեա չեմ սխալվի, ընկերներ, յեթե հայտնեմ այն յենթա-
դրությունը, վոր Ձեզ ներկայումս ամենից ավելի հետաքրքրում
են մեր հարաբերությունները Ճապոնիայի հետ: Այդ հարաբերու-
թյուններն իրենց վրա յեն գամում վոչ միայն մեր Միության,
այլև ամբողջ աշխարհի ուշադրությունը, վորովհետև Ճապոնիայի
քաղաքականությունն այժմ ամենամթին փոթորկարեր ամպն
և հանդիսանում միջազգային քաղաքական հորիզոնում:

Յեա ինձ թույլ կտամ համառոտակի կանդ առնել Ճապո-
նիայի հետ մեր ունեցած հարաբերությունների վրա: Պեկինի
համաձայնությունը կնքելու ժամանակից մինչև 1931 թվի վերջը
մեր և Ճապոնիայի միջև գոյություն ունեյին բարի զբաղմունքան
լավագույն հարաբերություններ: Ձեռք վոչ մի կոտֆլիկտ, վոչ
մի խոշոր թշուրիմացություն, իսկ յեթե այդպիսիք ծագում եյին,
ապա լուծվում եյին ղեկմանգրտական խաղաղ ճանապարհով:
Ձեռք վոչ մի խոսակցություն սպառնալիքների մասին մեկ կամ
մյուս կողմից: Մենք այնքան հավատ եյինք ընծայում Ճապո-
նիային, քանի վոր նա այն ժամանակ անվստահության առիթ
չեր տալիս, վոր մեր հեռավոր-արեւելյան սահմանադուխը գրեթե
առանց սղաշաղկապության եյինք թողել:

Դրությունն սկսեց փոխվել այն ժամանակից, յերբ Ճապո-
նիան սկսեց իր ազդական ուղեւորացիաները Մանչուրիայում: Ամ-
բողջ աշխարհի հետ միասին մենք չեյինք կարող այդ ուղեւորացիա-

ներքի մեջ չտեսնել այն բաղմամբիւ պարտաւորություններն խախտումը Ճապոնիայի կողմից, վորը նա կամովին վերցրել եր միջազգային պայմանագրերի հետեան քով Ճապոնական կառավարությունը, ինչպես հիշում եք, այն ժամանակ այնպիսի բացատրություն եր տալիս այդ ուղեբացիաներին, վորը վոչինչ չեր բացատրում և վոչ վոքի չեր համոզում: Նա դրա հետ միասին մեզ պաշտոնապես հավատացնում եր, թե իր գործերը վորոշակի գծից դենը չեն անցնի Մանջուրիայում և թե, համենայն դեպս, մեր շահերը, մասնավորապես Չին-արևելյան յերկաթուղու շահերը, վոչ մի դեպքում չեն տուժի: Այդ հավաստիացումները մեզ հետագայում կըրկին անգամ արվեցին՝ ինչ չափով վոր ճապոնական գործերն առաջ եյին շարժվում, մինչև վողջ Մանջուրիայի դրավումը և այսպես կոչված Մանջուրիայի ստեղծումը: Այդ գործողությունները, ինչպես հայտնի յե Ձեզ, ամբողջ աշխարհի, այդ թիւում նաև Ազգերի լիգայի կողմից, վորին պատկանում եր ինքը Ճապոնիան, բնութագրվեցին իբրև այնպիսի համաձայնությունների խախտում, ինչպես Վաշինգտոնի իննի պայմանագիրը, Ազգերի լիգայի պակտը և Կելլոգի պակտը:

Մանջուրիայի գրավումը, սակայն, խախտումը հանդիսացավ նաև Պեկինի համաձայնությամբ հաստատված Պորտսմութի պայմանագրի, ըստ վորի Ճապոնիան իրավունք չունի վորոշնվադագույն չափից ավելի գործ պահել Մանջուրիայում: Մենք խուսափեցինք մասնակցելու այն ժամանակ ձեռնարկված ու նշված միջազգային ակցիաներին, նախ՝ նրա համար, վոր չենք հավատում այդ ակցիաներին մասնակցող պետություններն անկեղծությանն ու հետևողականությանը, իսկ գլխավորապես նրա համար, վոր չեյինք փնտռում դիմված կոնֆլիկտ Ճապոնիայի հետ:

Մենք ձգտում եյինք, վոր Ճապոնիան պահպանի միայն մեր առևտրական շահերը Չին-արևելյան յերկաթուղու, վորովհետև Մանջուրիայում այլ շահեր չունեյինք: Հակառակ բոլոր հանդիսավոր խոստումներին և հավաստիացումներին, Ճապոնիայի ներկայացուցիչները Մանջուրիայում շուտով, սակայն, ուղղակի հարձակում սկսեցին այդ շահերի դեմ, աշխատելով միանգամայն անհնար դարձնել Չին-արևելյան յերկաթուղու՝ համաձայնություններով նախատեսված համատեղ կառավարումը չինացիներէ կամ մանջուրացիների հետ, վիժեցնելով յերկաթգծի աշխատանքը, այդ նպատակով դիմելով պրոփոկացիոն բռնի գործա-

դուք յուսնների և վարչության խորհրդային մասին առաջադրելով
միանգամայն չհիմնավորված, կամայական պահանջներ:

Ամբողջ աշխարհը զարմանում էր մեր պաղարքայության և
համբերության վրա, բայց մենք հաստատապես վերոշել էինք
չխախտել խաղաղության մեր քաղաքականությունը, ձեռնպահ
մնալով ամեն մի թշնամական գործողությունից, բավականա-
նալով լոկ բողոքներով, վերոնք, սակայն, մնում էին առանց վեր-
ևս ելնելու: Ինչպե՞ս ինչքան ավելի հանգիստ ու համբերող էինք
մենք, այնքան ավելի լավրշտեն ու պրովոկացիոն կերպով սկսե-
ցին հանդես գալ նապոնական իշխանությունները Մանչուրիա-
յում: Սակայն վերոշակի ապավորություն, վեր նրանք գիտակե-
ցարար մեզ գրգռում են ավելի ուժեղ գործողություններ, քան
բողոքները:

Չցանկանալով յենթարկվել այդ պրովոկացիային, մենք
դեռ սույն թվի մայիսի 2-ին Հապոնիային առաջարկեցինք մեզ-
նից գնել Չին-արևելյան յերկաթուղին: Ամբողջ յերկաթուղին, և՛
գլխից, և՛ շարժական կազմը, և՛ կայարանների շենքերը, և՛ դժի
մյուս պարագաները կառուցվել էին մեր Միության ժողովուրդ-
ների արշուն-քրտինքով դատած փողերով, կազմելով, այդպիսով,
նրանց անբաժանելի սեփականությունը: Մենք միայն մեկ բան
էինք ուզում—դժի ներկա արժեքը վերադարձնել նրա իսկական
տերերին: Հապոնիան կարծես թե ընդունեց գլխից գնելու մեր ա-
ռաջարկը:

Սակայն, յերբ մենք անցանք վաճառման պայմանների վե-
րաբերյալ կոնկրետ բանակցություններին, պարզվեց, վեր Հա-
պոնիան չի ցանկանում գնել գլխից, այլ ուզում է նվեր ստանալ:
Նա առաջարկեց չնչին, ծիծաղելի գումար, միամտաբար յենթա-
դրելով, թե մենք գլխից վաճառում ենք լոկ ձկն համար, իսկ իրա-
կանության մեջ պատրաստ ենք ձրիաբար տալու: Այդպիսի բա-
նակցություններն, իհարկե, վռչ մի կոնկրետ բանի հանդեպ չե-
լին կարող, թեև մենք դժի համար նվազագույն գումարն էինք
առաջարկել:

Հապոնիայի ներկայացուցիչներն այն ժամանակ սկսեցին
բանավոր արդումնաների փոխարեն բռնեցըն արդումնաներ
առաջադրել, նրանք սկսեցին բռնի գործողությունների գլխից
դժի մեր գործակալներին հետացնելու և իրենց՝ մանջուրական
կամ ռուսական սպիտակ-գվարդիական արքայալներով փոխա-

ընկերու համար, այլ կերպ ասած՝ նրանք զիմեցին դժի համըշ-
տակման յուրատեսակ յեղանակի: Մենք հայտարարեցինք, վոր
չենք կարող բանակցությունները շարունակել այնպիսի պայ-
մաններում, յերբ արգումենտի ու առևտրական բանակցություն-
ների փոխարեն բռնեցանք և գործի զբվում և յերբ բանակցու-
թյուններին յուրատեսակ ձևով «ոգնում են» վոստիկանական ու
քրեյական տարրերը մանջութական սղխտակ-զվարդիականներին:

Այդ ժամանակից բանակցությունները չվերականգնին, իսկ
խժգոությունները գծում շարունակվում են, դժի գործունեյություն-
նը ջլատվում և: Ավելին. մեր հայտարարություններն ու բողոք-
ներն այդ խժգոությունների դեմ՝ անպատասխան են մնում Ճապո-
նիայի կողմից, վորն իզուր ճգնում և մեզ համոզել, թե նա վոչ մի
առնչություն չունի այդ խժգոությունների հետ, վորոնց համար
իր բառասխանատու յե միայն «անկախ», «ինքնուրույն»
Մանջուգոն: Մանջուգոյի այդ անկախության մասին մենք,
ինչպես և ի միջի այլոց ամբողջ աշխարհը, հատուկ կարծիք ու-
նենք:

Մանջուգոն դեռ չի ճանաչված վոչ մի պետության կողմից,
և բոլորն այն դիտում են բացառապես իբրև ճապոնական կառա-
վարության և Մանջուրիայի ճապոնական հրամանատարության
գործակալություն: Յեթե հարկավոր լինեյին դրա միանգամայն
որոշելով ապացույցներ, ապա այդպիսիք վերջերս ներկայացրեց
ՏԱՄՍ-ը, հրապարակելով հայտնի փաստաթղթերը, վորոնց իս-
կությունն ամեն մի կասկածից դուրս և: Այդ փաստաթղթերից
յերեւում և, վոր դժի խորհրդային ծառայողների նկատմամբ բռու-
նի գործողությունները, վորոնք իբր ձեռք են առնված հանուն
մանջուրական իրավադատության, թելադրված են ճապոնական
ռազմական և վարչական գործակալների կողմից, վորոնք այդ
ճանապարհով կամեցել են դիժը չնչին գնով ստանալ մեզանից:
Այդ պատճառով մենք հայտարարեցինք ճապոնական կառավա-
րությանը, վոր չենք կարող ընդունել մանջուրական իշխանու-
թյուններին մատնանշելու պատրվակը և Չինարեւելյան յերկաթ-
գծում մեր ունեցած իրավունքների ու շահերի խախտման համար
ճապոնական կառավարությունից բացի վոչ վոքի պատասխանա-
տու համարել չենք կարող:

Խնդիրը, սակայն, միայն Չինարեւելյան յերկաթգիծը չե-
ֆծում մեր իրավունքները վոտնահարելու հետ միասին, Ճապո-

նիայում քաղաքական գործիչները, այդ թվում նաև ճապոնական կառավարութեան պաշտոնական ներկայացուցիչները, ինչպես նաև մամուլը, սկսել են բացահայտ կերպով քննարկել խորհրդային Միութեան դեմ Ծովափնյա և վողջ Հեռարևելյան յերկրքը գրավելու համար պատերազմելու հարցը։ Խնդիրները լուրջ խոսակցութեաններով չի սահմանափակվում, այլև Մանջուրիայում, մեր սահմաններին մոտիկ կուսակցիկ են դգալի քանակութեամբ ճապոնական գորքեր, ռադիանյութեր են բերվում, յերկաթգծեր ու խճուղիներ են կառուցվում և այլն։

Այսպիսով ծագել և վոչ միայն մեր գիծը ճապոնիայի կողմից բոնի կերպով գրավելու սպառնալիքը, այլև ուղղակի սպառնալիք մեր սահմաններին։ Իրերի այդպիսի գրութեամբ մեր կառավարութեանն այլ բան չեւ մնում անելու, յիթն վոչ ձեռնարկելու մեր սահմանների ամբացմանը, այնտեղ փոխադրելով գրա համար անհրաժեշտ ուժեր և ձեռնարկելով այլ ռադմական միջոցներ։ Բայց միևնույն ժամանակ մենք բացառապես պաշտպանողական միջոցներ ենք գործադրում։ Ճապոնիան, ինչպես հայտնի յե, տևողոս կերպով պատերազմի յե պատրաստվում, վոքը հարձակողականից բացի այլ պատերազմ լինել չի կարող, վոքովհետև ճապոնիայի անվտանգութեան դեմ վոչ վոք վոսանձգութեան չի անում։

Ճապոնիայում, իհարկե, քիչ չեն խելացի, ազդեցիկ մարդիկ, վոքոնք տեսնում են այն վտանգն ու ռիսկը, վոքն սպառնում և ճապոնիային ուժով ու յեռանդով լեցուն այնպիսի դիպանտի հետ պատերազմի բռնվելը, ինչպիսին և մեր Միութեանը, և բնականորեն նախընտրում են մեզ վճարել միքանի հարյուր միլիոն իեն, վոքքան իրոք արժի գիծը, քան միլիարդներ ծախսել ռադմաժողային բյուջեն ավելացնելու և ռադմական գործողութեաններին վրա, վոքոնց արդյունքը, լալադույն գեպքում, նրանց համար կասկածելի յե։

Բայց կան նաև ավելի ավանաշուրխատրեն արամադրված շրջաններ, հատկապես դինվորական, վոքոնց համար, ակնհայտորեն, կյանքի բարձրագույն նպատակը պատերազմն և, անկալա այն բանից, թե ինչ և նա բերում։ Իսկ ինչ վերաբերում և արատքին աշխարհի վերաբերմունքին՝ Ճապոնիայի հետ հնարավոր ընդհարման հանգեպ, ապա մենք կարող ենք արձանադրել, վոք ճապոնիան բարոյապես միանգամայն կզդիացած և ամբողջ աշ-

խարհում: Նրա գործողություններն ինչպես Ձինաստանի դեմ, այնպես եւ հնարավոր գործողությունները մեր դեմ, դատապարտում եւ ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհը, այն ամբողջ աշխարհը, վորի քաղաքականությունն իբր թե մեր դեմ պաշտպանելու յի ձեռնարկում ճապոնիան:

Ճապոնիան իր ռազմական ուժերացիաներն սկսելով յերկու տարի առաջ, յիշում եր այն հաշվից, թե բավական կլինի հայտարարել, վոր այդ գործողություններն ուղղված են Խորհրդային պետութեան դեմ, վորպեսզի վողջ կապիտալիստական աշխարհը նրա կողմն անցնի և որհնի նրա գործողությունները: Հենց այդտեղ եւ նա սխալվեց, ինչպես սխալվեցին, փակագծի մեջ ասենք, գերմանական ֆաշիստները: Ճապոնիայի հետ մեր ունեցած վեճի մեջ նույնիսկ կապիտալիստական աշխարհն ընդունում եւ մեր իրավացիությունը և ազրեսիվ դիտավորությունները վերագրում եւ բացատրպես Ճապոնիային: Նա այդ անում ե, իհարկե, վոչ թե մեր գեղեցիկ աչքերի համար, այլ վորովհետեւ գիտակցում ե, վոր յիթե Ճապոնիայի գործողություններն ու քաղաքականությունն իրավացի ընդունի և դրանով ամրապնդի նրան, ապա վազն խել այդ գործողություններն ու քաղաքականությունը շուտ կդան նաև նրա սեփական շահերի դեմ: Դրա վրա պետք ե ամփոփենք, վոր պատերազմի տենդոտ պատրաստությունը Ճապոնիային ստիպում ե ուժեղացնել իր արտահանությունը, դեմպինգի գլխելով միանգամայն անսահմանափակ չափերով, վորով նա իր դեմ ե հանել անգամ այնպիսի յերկրների, վորոնք պոտենցիալ կերպով կարող եյին նրան բարեկամ համարվել:

Մեր քաղաքականությունը պարզ ե: Մենք չենք ձգտում ոգտագործել բարենպաստ իրադրությունը, մենք չենք ձգտում պատերազմել վորեւս պայմաններում: Մենք ասում ենք Ճապոնիային—մենք քեզ չենք սպառնում, մենք աչք չենք դնում վոչ քո հողերին, վոչ եւ մեր սահմանից դենն ընկած մյուս տերիտորիաներին, մենք ուզում ենք քեզ հետ այնպես ապրել, ինչպես ապրել ենք մինչև հիմա, ապրել խաղաղ, հարգել քո իրավունքներն ու շահերը, պահանջելով միայն, վոր դու նույն կերպ վերաբերվես մեր իրավունքներին ու շահերին: Խաղաղասիրութեան քո առաջին քայլն ու ապացույցը պետք ե լինի՝ դադարեցնել վոստիկանական բռնի գործողությունները Ձին-աբեկյան յերկրացիութեմ, վերականգնել այնտեղ մեր խախտված իրավունքները:

և ապա հանդիստ շարունակել բանակցությունները գծի առևտրա-
կան տեսակետից արդարացի դնի մասին: Հապոնիայի լազա-
դասիրությունն ապացուցեցելու հաջորդ քայլը պետք է լինի ստո-
բադրել իրար վրա չհարձակվելու պայմանագիրը, վորը մենք
առաջարկել ենք դեռ յերկու տարի առաջ: Մենք կամենում ենք
հուսալ, վոր Հապոնիան կվարվի վոչ թե զինվորական ավան-
տյուրիստներին, այլ իր վողջախոհ հայրենասերների բանակա-
խորհուրդներին համաձայն:

ԼԻԱԿԱՏԱՐ ՅԵՎ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԶԻՆԱԹԱՓՈԹՅՈՒՆԸ ՅԵՐԱՇԵՒԻ
Ե ԸՆԴԴԵՄ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ

Մյուս յերկրներին հետ խորհրդային Միության հարաբերու-
թյունները շարադրելուց հետո ինձ մնում է մի քանի խոսք ել ասել
մեր վերաբերմունքի մասին այն միջադրային կազմակերպության
հանդեպ, վորին անդամ է Միությունը, այն է՝ զինաթափման
կոնֆերանսի հանդեպ: Այդ կոնֆերանսը ձևականորեն դեռևս
կենդանի չէ համարվում: (Յիմադ): Դիակ անունը, վորը յես ասի
նրան Ամերիկայում, ամենևին չափազանցություն չէ: Խոսքն
այժմ այն մասին է միայն՝ տո՛ւ նրան մահվան վկայական, թե՞
վորձել դավաճանացնել զիսկը: Գալվանացումը հնարավոր է, և
կոնֆերանսը կարող է միառժամանակ ադրել տակավին, բայց
դա այլևս կլինի վոչ թե զինաթափման կոնֆերանս, այլ սպառա-
զինումը լրացնելու կոնֆերանս:

Մենք կոնֆերանս ելինք գնում խաղաղության յերաշխիք-
ներ, ընդհանուր անվտանգության յերաշխիքներ մշակելու հա-
մար, բայց վորեւե մեկի սպառազինման լրացումը չի կարող այդ-
պիսի յերաշխիք համարվել: Իսկ յերբ մեզ ասում են, — վո՞մանց
սպառազինումներն լրացում է մյուսների զինաթափում, ապա
մենք վախենում ենք, վոր կկատարվի այդ ֆորմուլայի առաջին
մասը միայն, առանց յերկրորդի, վորովհետև կատարելապես
ազարդ է, վոր չի հաջողվի վոչ մի չափով զինաթափել հենց
նրանց, ովքեր այժմ արդեն պրակտիկայում գործադրում են
իրենց սպառազինումը և բացահայտ կերպով սպառնում են մո-
տիկ ապագայում այդ անել ավելի մեծ մասշտաբով:

Հնարավոր չի լինի պահանջել, վոր զինաթափ արվին միայն
այն պետությունները, վորոնց դեմ ուղղված են այդ սպառազի-

նուսնները: Զինաթափման մասին հնարավոր կլինի նորից լրջորեն խոսել այն ժամանակ միայն, յերբ պետությունները կապալարեն իրար վրա չհարձակվելու պակտների հետ վարվել իբրև թղթի կտորների, ցինիկորեն առաջարկելով «ավելի մեծ թվով» կնքել այդպիսիք, և յերբ նրանք անկեղծորեն կհրաժարվեն պատերազմից՝ իբրև միջազգային վեճերը լուծելու մեթոդից: Իսկ այն ժամանակ Ազգերի լիգայի փոշոտ արխիվներից դուրս կբերվեն զինաթափման խորհրդային նախադեմերը, և խոսք կլինի բուն զինաթափման, լիակատար և ընդհանուր զինաթափման մասին, վեճից ապառաղինման մեջ այս կամ այն բաժինն ունենալու մասին:

ԽՍՀՄ-ի ԱՃՈՂ ԶՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՀԶՈՐ ԳՈՐԾՈՆ Ե

Ընկերներ, իմ հաղորդումով յես աշխատեցի Զեղ ծանոթացնել միջազգային կյանքում տիրող ներկայի տենդենցների հետ, խիստ այժմեյական դարձած «պատերազմ, թե՛ խաղաղություն» հարցի շուրջը կատարվող ուժերի դասավորման հետ և ցույց առլ ԽՍՀՄ-ի դերն այդ ուժերի պայքարում: Բայց դեռ վոչ բոլոր պետություններն են վերոյի իրենց դիրքերն այդ պայքարում և իրենց վերաբերմունքը Խորհրդային Միության հանդեպ: Դրության բնորոշ առանձնահատկությունն այն է, վոր վերաբերմունքը մեր Միության հանդեպ դարձել և մյուս պետությունների խաղաղասիրության չափանիշը:

Նախագահ Ռուզվելտը մի ինչ-վոր կապակցությամբ ինձ ասաց, թե ինչ-վոր մեկի հաշվով մարդկության 92 տոկոսը խաղաղություն և ցանկանում և միայն 8 տոկոսն է ձգտում խախտել այդ խաղաղությունը: Այդ 8 տոկոսը ներկայացնում և, յերևի, պատերազմի համար անբարենպաստ ճանաչված յերկրների համատարած աղգաբնակչությունը (ծիծաղ): Յես կարծում եմ, վոր անիրավացի կլիներ այդ յերկրներին ամբողջ աղգաբնակչությանը կամ նույնիսկ մեծամասնությանը վերադրել խաղաղությունը խախտելու հանցավոր գիտավորությունները, այնպես վոր պատերազմի ծարավ ունեցողների տոկոսն զգալիորեն ավելի փոքր է, քան իմ հիշատակած հաշվարկումներում:

Այստեղից ինքնրաստինքյան խնդիր է ծագում մարդկության վիթխարի մասսային համախմբել՝ նրա կամքը խախտելու աս-

պարեկում չնչին փոքրամասնութեանն արդեւք հանդիսանալու նպատակով, թոյսքը չպետք և վերաբերի նոր խմբավորումներին, հին որինսկիով սահմական դաշինքներ ստեղծելուն, այլ՝ բոլոր նրանց սրինական ինքնապաշտպանութեան համար համագործակցելուն, ովքեր շահագրգռված չեն խաղաղութեան խախտումով, վորպեսզի վոչ վոքի հանելի չլինի վտանձուութեան կատարել խաղաղութեան գեմ: ԽՍՀՄ-ն իր կողմից պատրաստ և մասնակցելու այդ խնդրի իրագործմանը, վորովհետեւ այդ ուղղութեամբ աշխատանքը թելադրում են ամբողջ աշխարհի աշխատավորութեան շահերը, բոլոր ժողովուրդները, այդ թվում, ինարկե, նաեւ Խորհրդային Միութեան ժողովուրդների անվտանգութեանը:

Այն ժողովուրդները, վորոնք, մեր ժողովուրդների պէս, առաջիկայումս ապացուցներ են տվել իրենց խաղաղասիրութեան, ուրիշի անվտանգութեան նկատմամբ տածած հարգանքի, առաջիկայումս իրավունք ունեն իրենց սեփական անվտանգութեան:

Համաձայնվելով համագործակցելու ուրիշ պետութեաններին եւս և ներկայացնելով, շնորհիվ մեր քաղաքականութեան մշտականութեան, միջադպային պարտավորութեաններին կատարման քարճրագում յերաշխիքը, մենք, սեկեյն, չպետք և մոռանանք, վոր մենք գիմում ենք կապիտալիստական պետութեաններին, վորոնց կառավարութեաններն անկայուն են, հաճախակի փոփոխվում են, վորի հետեանքով հնարավոր և, վոր իշխանութեան դուրսն անցնեն այնպիսի խմբեր և մարդիկ, վորոնք, շնորհիվ մեր պետութեան հանդեպ տածած դասակարգային ատելութեան, յերբեմն պատրաստ են դոհելու նաեւ իրենց ազգային-պետական շահերը:

Հարկադրված ինքնապաշտպանութեան վիճակում դանդաղելով, մենք դրա համար եւ տաջվա տեւս և տաջվանից ավելի մեծ չափով կամրացնենք ու կկատարելագործենք մեր անվտանգութեան հիմնական պաշտպանութեանը—մեր կարմիր բանակը, կարմիր նավատորմը և կարմիր ավիացիան: (Մալախոբյուսնիս): Մենք պետք և հիշենք, վոր խաղաղութեան բարեկեամեներ միացյալ ջանքերի անհաջողութեան դեպքում այդ խաղաղութեան խախտումը կարող և առաջին հերթին մեր դեմ ուղղվել:

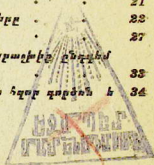
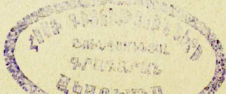
Այդ պատճառով մենք պետք և հիշենք, վոր, հակառակ մեր կամքին, կարող և հասնել այնպիսի մոմենտ, յերբ հարկավոր

կլինի արդարացին և ընկ. Ստալինի այն հայտարարութիւնը, թե մեր հողից վոչ մի վերջով չ'իջ տա: (ԲՈՒՆԴ ծախահաւաքումներ):

Խորհրդային հողի յուրաքանչյուր վերջովի պաշտպանութեանը, լինի դա Արևելքում թե Արևելքում, կմասնակցեն վոչ միայն կարմիր ռազմական ուժերը, այլև նրանց շարունակութիւնը՝ մեր ընդարձակածափալ Միութեան կարմիր ժողովուրդները: Այն դատար, վոր նրանց ղեկավարում է կարմիր կուսակցութիւնը՝ Համկ(բ)Կ-ը և նրա ներշնչող ու առաջնորդ ընկ. Ստալինը, նրանց համար ապահովում է նույնպիսի ռազմական հաղթանակներ, ինչպես վոր նրանք ունեն խաղաղ հաղթանակներ: (ԲՈՒՆԴ ծախահաւաքումներ, վորոնք սկսեցին յիմ փոխվում):

ԲՈՎԱՆԴԱՆԻԹՅՈՒՆ

Բորժուական ֆաշիզմի երան վերջացել է	52
Պատերազմական ամանայութեանը ռազմաքաղաքականները	5
Կապիտալիզմական պետութիւններ յերեք խմբավորումներ	6
Այսպէս	9
Խաղաղութեան ապահովումը մեր գլխահարկութեան հիմնական խնդիրն է	10
Միջազգային գործակցութեան կազմակերպումը խաղաղութեան ամրապնդման համար	13
Միադալ Նահանգներում	13
Բյուրքիա	15
Յրանալիա	16
Իսպիա	17
Մեծ Բրիտանիա	18
Լեհաստան	18
Մերձբալթիան յերկրներ	19
Պարսկաստան և Ավղանստան	20
Փրքը Անտանտա	20
Մյուս յերկրները	21
Զինաստանում	21
Մարհրդային գերմանական հաղաւորութիւնները	22
Դրութիւնը հեռավոր Արևելքում	27
Լիակատար ընդհանուր ղկնաթափութիւնը յերախիք ընդհանր պատերազմի	33
ԽՍՀՄ-ի առող գորութիւնն անվաւանութեան հզոր գործուն է	34

ԳԱՍ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

220038549

154)
ԳԻՆԸ 30 ԿՈՊ.

A 38549

М. М. ЛИТВИНОВ
СССР
в борьбе за мир

Партиздат 1934 Эрицань